

SCRISUL banăţean

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ A UNIUNII JURNALIŞTILOR DIN BANATUL ISTORIC

DIRECTOR: VASILE TODI

SERIE NOUĂ - ANUL IV NR. 2 (14) 2015

Nadia Cantacuzino
23 noiembrie 1923, Bucureşti - 13 iunie 1994, New York

Cornel UNGUREANU

Filmul basarabean

Nichita STĂNESCU

Restituiri

Hristu CĂNDROVEANU

Alfabet liric

Pavel ŞUŞARĂ

Iubita mea Sissi

Silvia FECHETE

Poeme

Viorel ROMAN

Parazitismul ortodox

De vorbă cu...

Nicolae SÂRBU

Dumitru TOMONI

Regionalismul cultural în Banatul interbelic

Maria GHERGUŢA

Elena Hodoş

Vasile VIŞAOAN

Nu fi trist, Doctore!

Nicolae PÂRVU

Mari gazetari ai Ţării Banatului

Vasile TODI

Cartea de pe noptieră

Vasile BARBU

Poezi din Banatul de limbă sârbă

Alina-Iuliana POPESCU

Ana Blandiana şi deconstrucţia canonului

Zaharia STANCU

N-am să vă spun ...

N-am să vă spun pe cine-am iubit, dar am iubit,
N-am să vă spun pe cine iubesc, dar iubesc.
Când bate vântul peste deltă, trestile
Lin se leagănă, vii se leagănă, vii foşnesc.

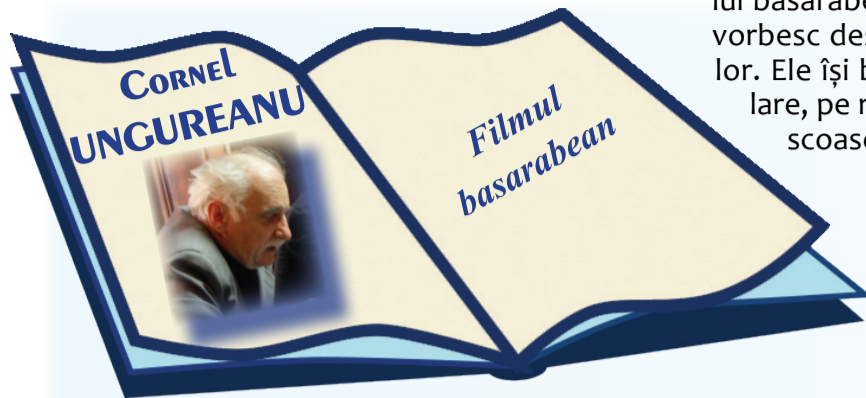
N-am să vă spun pe cine aştept, dar aştept.
Inima n-are aripi, dar deseori zboară.

Toate cântecele lumii, toate, s-o ştiţi,
Încap într-un flaut, într-o vioară.

Cerul n-are margini, stelele au,
Miez şi margini de foc are şi soarele.
Vântul de seară mi-a spus c-o să moară
Dac-o să-i rupeţi în drum picioarele.
Ce să fac, dudule? Încotro s-o apuc?

Mă strigă din patru părţi zărilor.
Munţii cu păduri cu tot mor sufocaţi
Şi-n curând o să moară sufocate şi mărilor.

N-am să vă spun pe cine-am iubit, dar am iubit,
N-am să vă spun pe cine iubesc, dar iubesc,
Crângurile sunt pline de flori şi de iarbă
Şi de arbori plăpânzi care cresc.

Filmul basarabean e pedagogic. Nici cel mai mare dintre cei mari, Emil Loteanu, nu scapă de tezismul poemului pedagogic. Și nici de dictatul care poate să-l irite pe iubitorul de analize reci, distante, de artă cinematografică pură. Filmul basarabean, ca și literatura basarabeană, se bazează pe personaje care reabilitează sau vor să reabiliteze sentimentul, lacrima, melancolia, bocetul, care ne vorbesc despre tristețea de a nu fi iubit - despre ne iubire și despre bătrânețe. Despre cei care au rămas acolo, în părăsire. Nu doar despre cei uitați în Basarabia, ci despre cei care, intrând într-un alt timp, au abandonat *Gemeinschaft-ul* - societatea tradițională. Ei ne amintesc că între giganții artei moderne se numără un Cehov și un Dovjenko, un Tarkovski sau un Paradjanov.

Filmul lor este acut etnografic, fiindcă în Basarabia arta trebuia să păstreze ideea națională. Artă era și rămâne o formulă de a rezista în fața invaziilor. Câteva opere majore ale filmu-

lui basarabean ca *Poienile roșii*, *Lăutarii*, *Șatra* vorbesc despre neamul asuprit al moldovenilor. Ele își bazau demersul pe formule populare, pe romanețe, pe lăutari, pe personajele scoase din poveștile „de acasă”.

Basarabenii scriu despre pierdere mai profund, mai dramatic decât ceilalți.

Și, dacă unul dintre regizorii români a devenit vedetă, acesta este Emil Loteanu. Nu știu dacă e mai mare decât Lucian Pintilie sau decât Liviu Ciulei, nu știu dacă e un

profesionist „mai complet” decât Gopo, Blaier sau Tatos, dacă e mai plin de vigoare ca Miha, Pita sau Mărgineanu. Dar a avut norocul de a fi în centrul atenției, într-o cinematografie care, de la Eisenstein la Tarkovski și de la Pudovkin la Mihalkov, a dat tonul transformărilor cinematografului; a dat cota și a fixat aspirațiile filmului. A fi lider în această cinematografie, care propune în fiecare an câteva filme mari și numără, în tradiția ei, câțiva autori definitorii pentru arta cinematografică, mi se pare chiar mai mult decât a fi vedetă. Decât a fi autor de succes.

Oricum, Loteanu a fost și este autor de succes. A intrat în cinematografie cu *Așteptați-ne în zori* (1964), într-o epocă în care destinarea a început să producă, în cinematografele socialiste, capodopere. De regimul capodoperei ține *Poienile roșii* (1966), film al plaiului și al transhumanței, al substanței naționale adânci și al nostalgiei. Forme ale nostalgiei rămân toate filmele lui Loteanu: *Lăutarii* (1971), *Șatra* (1976), *O dramă la vânătoare* (1978), *Ana Pavlo-*

va (1983) și *Luceafărul*.

Până la *O dramă la vânătoare* (1978), filmele lui Loteanu erau „basarabene”: ale spațiului arhaic, ale unei lumi care păstrează datina. Criticii i-au reproșat excesul de culoare și pitoresc, dar mă întreb cum ar putea fi definită vechea lume a Basarabiei decât prin culori tari? Cum ar putea fi definiți ciobanii din *Poienile roșii* și din *Lăutarii* decât prin exces etnografic? În *Șatra*, l-a recitat pe Pușkin, dar s-a oprit și asupra istoriilor și legendelor românești despre țigani. Fiindcă, iată, unul dintre subiectele care se descojește în fiecare film este al patimei.

Dacă primele filme ale lui Loteanu sunt ale patosului național, ale substanței românești adânci, nu înseamnă că trebuie ignorată educația artistică a lui Loteanu: școala clasicismului rus. Sentimentalismul slav, cu prelungitelecouri de melancolie și disperare își găsește în *O dramă la vânătoare* și *Ana Pavlova* spectaculoase și, aș îndrăzni, luxoase echivalențe. Și, dacă aceste filme transcriu drame sentimentale intense, mai degrabă aparținând lumii vechi, secolului al XIX-lea romantic și pasional, să nu ignorăm personajele puternice ale filmului lui Loteanu: eroi vigoșoși, înzestrați cu o excepțională vitalitate, trăindu-se până la capăt sub semnul unui destin exemplar.

Aș spune că Loteanu pune în valoare în filmele sale talentul unor artiști ai Basarabiei - îi face mari, le dă adevărata lor măsură. Se întâlnesc și se exprimă compozitorul Eugeniu Doga, actorii Svetlana Toma și Grigore Grigoriu. Ei îl exprimă, îl comentează cu folos, sub semnul unei adevărate reale.

I
Nici nu se știe când vine judecata de apoi a fiecăruia. Judecata de apoi e judecata celui mai

din urmă chip al fiecăruia. Nu este înapoia lui, ci este apoia lui.

II

Judecata de apoi vine când te aștepți mai puțin. De fapt în limbaj modern - ea este un fel de examen în fața marșienilor. Ea ține cât ține un punct. Secunda îi este largă, ca timp de viață.

III

Judecata este a sinelui de către sine. Poporul nostru român o numește: a-ți lua seama. A-ți da seama. A-ți veni în fire. A fi, fire.

IV

lată-mă la o masă de prieteni. Mă ridic de fum

să deschid fereastra pentru o aerisire. În drum spre canat, cu o rază ce-mi străbate creierul, apare judecata.

V

Ca o cină cea de taină, într-un singur punct locuind, cu toate timpurile vieții mele, locuind deodată un punct exterior cercului, cum ar spune geometrul, adică cum ar spune bătrânul nostru gramatic, înafară de trecut, înafară de prezent și înafară de viitor, deci ca un fel de prezidiu — cum am numi astăzi cina cea de taină — în timp ce mergeam spre canatul ferestrei, am fost examinat de cunoștințele și de starea mea morală.

Dintre poetele generației sale, Gabriela Melinescu este aceea în care au fost investite speranțele cele mai mari, în raport cu ce a realizat autoarea după debutul editorial din 1965. (*Ceremonie de iarnă*).

Ne-am intitulat însemnările ce o privesc: „în căutarea unui chip”, dorind să spunem din capul locului că scrisul ei rămâne și azi fluctuant. Firește, nu e nimic rău în strădania de a te cunoaște și de a te exprima așa cum ești. Dimpotrivă, fără această chinuitoare ispită nici nu se poate face poezie. Gabriela Melinescu lasă

însă impresia nu că își caută structura proprie, care, de fapt, e aceea din *Ceremonie...*, ci că își tot inventează, dibuind, un chip care până la urmă ar ajunge să i se potrivească, înfățișările ei de după debut sunt măști încercate pe rând, pentru a afla, în sfârșit, care dintre ele o exprimă mai bine.

Dar cusurul capital al acestei individualități poetice este tocmai carența ei de individualitate, exprimată în nevoia de a avea maeștri, dacă nu cumva de a mima chiar. Numai așa se explică atâtea accente străi-

ne în poezia sa, care sună ă la Măria Banuș din *Țara fetelor* (poezia erotică), ori antonpannesc, în variantele Ion Barbu, Miron Radu Paraschivescu („balcanism”), ba și arghezian, (poezia-joc). La care trebuie să adăugăm și o crispată cerebralizare, evidentă mai cu seamă de la al doilea volum, *Ființele abstracte*, pe urmele poeziei lui Nichita Stănescu. O neconținută pendulare între senzorial și abstracție.

Cu deosebire însă, Gabriela Melinescu este o poetă a dragostei. Din întâia ei carte se pot cita multe poezii, exprimând personal, con-

vingător, o sensibilitate autentică, ce își are originea în tulbure stări vestind o feminitate incipientă, caracteristică vârstei adolescente:

Era o toamnă-n timp, universală.
Rodiseră pământurile-oriunde
și presimțeam pe buze rumenind
cuvintele de dragoste rotunde.

(Vis)

Apoi, *Băiatul din vis* — făt-frumosul așteptat, „în toate găurile să vie”, *Casa părintească*, *Cenușăreasa* — preludii ale izbucnirii sentimentului plinar al iubirii, indefinit încă, dar obsedant întrezărit, ca o zare brusc deschisă, în luminile căreia miracolele toate ar putea deveni posibile. Aici și în alte poeme, Gabriela Melinescu este ea însăși „necontrafăcută, scriind așa cum respiră. Zeul ei este iubirea, iubitul mai bine zis. În dragoste își topește întreaga ființă, până la anularea propriei” personalități, precum în poemul titular, memorabil:

Și nu știi că eu merg cu pașii tăi
și îți acopăr umbra ca un scut...
În urma noastră cine vine crede
că doar un om pe-acea a trecut.

(*Ceremonie, ție iarnă*)

moravilor și al huțurilor, al regimentelor grănicerești și al garnizoanelor de husari, și n-ar fi potrivit ca prietenul meu Frany Josef, pe care Vasile Kazar l-a desenat până în ultima lui clipă de franciscan translucent, în ascunzișul său de Monarh al lumii subpământene să neglijeze treburile oștirii și problemele grele ale împărăției și să citească scrisorile confidentiale pe care eu, Pavel Şuşară un supus loial și un răzvrătit la fel de onest, le scriu iubitei mele împărătese și Regine și pe care, în mod sigur, nu ar putea să le înțeleagă nici împăratul și cu atât mai puțin presa vieneză în marea ei majoritate în mâinile ungușorilor cartofori, secesionist! și mustăcios!

Iubita mea Sissi,

Află despre mine că sunt bine și sănătos, care sănătate o doresc și Luminății Tale. Acum este vară. Însă nițel mai încoace, către

toamnă, și eu mă găsesc chiar lângă tine, aici, la Viena, în drum spre Geneva, și stau aici cu anumite probleme, unele tot amânate încă de pe vremea când Iosif al II-lea a vizitat Valea Almăjului, altele de prin anii în care Maria Tereza a început zidirea cazarmei din Bozovici, iar celelalte mai proaspete, de după colectivizare și restituire, dar pe care trebuia, odată și odată, să le rezolv; am venit mai întâi să te văd, apoi să-ți aduc niște mesaje de la Adriana Babeți, Livius Ciocârlie, Cornel Ungureanu și Daniel Vighi, dar, mai ales, am venit să te previn asupra pericolelor de moarte care te pândesc la fiecare pas. În rest, lucrurile merg destul de bine, pășunile au fost nespuse de bogate în ultimii ani, vitele sănătoase, iar țarina a dăruit taman atâta cât îi trebuie omului pentru traiul de fiecare zi, pentru datoria către împărăție și pentru a-și purta cum se cuvine nunțile, botezurile, plecările la cătănie și înmormântările.

Scrisoare târzie pentru Elisabetta Amelia Eugenia de Wittelsbach, împărăteasă a Austriei și Regină a Ungariei, căreia toată împărăția îi spune Sissi, scrisoare pe care n-am s-o expediez niciodată, nu pentru că aș fi un bărbat timid, deși s-ar putea spune și asta, ci pentru că știu din surse sigure că Imperiul este înțesat de spioni și s-ar putea ca mesajele mele să ajungă în mâinile împăratului ori, și mai rău, pe mâinile dulăului Karl Kraus și m-aș face atunci de râsul boemilor, al

Infini

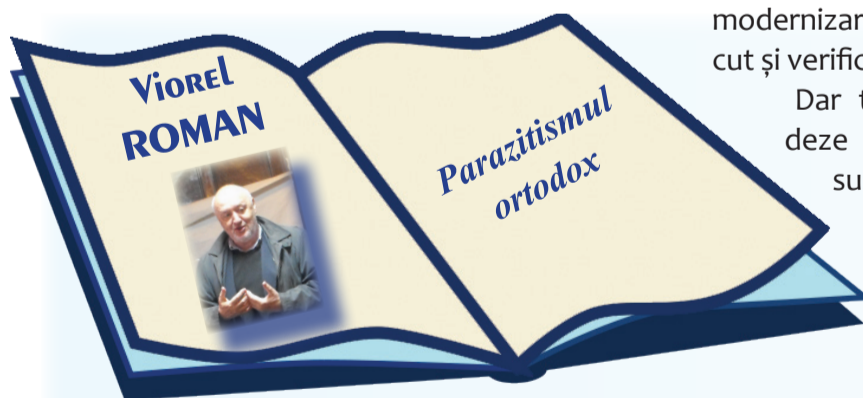
Deșteaptă-te și lunecă spre mine
În infinit să mă prefac nu pot
Dar te-aș iubi
Și am să închin spre tine
Altare îmbibate-n bucurii
Cu a mea credință
Și speranță-n tot
Se zbate-n mine vuiet
Și tot răsună a dor
Ard în risipă și în cuget
Și-L rog pe Dumnezeu

Să mor
Să pot s-ajung la tine-n aripi
Pe gânduri, pe un vânt, p-un nor
Să ne învelim în sori
Și-n patimi să ne învelim
Din nou cu flori.
Coboară-te în picuri către mine
Prin codru și prin raze am să te aștept
O să mă veselesc în gând cu tine
Dar eu în infinit să mă prefac nu pot!

Noapte

Mi-ai închis noaptea
Ai luat-o prizonieră și te-ai jucat cu ea
Nu ți-a trecut o clipă prin cap că noaptea mea e doar a mea.
Ai crezut că poți face lumină
Dar întunericul a înghițit și singura rază pe care o mai aveai.
Cu câtă încredere te-ai aruncat în noaptea mea
Și cât de repede ai pierdut

Liniștea ei a glăsuțat mai tare și ți-a înăbușit gândurile
Privirea ei a cuprins cu totul privirea ta încât nu vedeai decât întunecime
Mă adâncesc în imensa ei goliciune
Goliciunea lui Adam și Eva
Goliciune pură, fără rușinare
fără impurități, doar cu poezi.

modernizării fără occidentalizare, este cunoscut și verificat în zeci de țări.

Dar tehnocrații occidentali vor să eludeze refacerea unității creștine cu o subvenționare fără de sfârșit ... *ad calendas Graecas*. Piața neagră, corupția, evaziunea fiscală e în Grecia la ordinea zilei, iar cea mai mare și bineplătită administrație europeană (termenul de comparație fiind PIB-ul) n-a reușit, în ciuda promisiunilor, să colecteze 70 de miliarde de €.

Cu toate astea, pensiile sunt în Grecia de patru ori mai mari decât media UE (după PIB), iar pensionarea începe cu opt ani mai devreme decât în Germania. Economia nu-i competitivă, 50% din tineri sunt șomeri.

După cinci ani de situație falimentară, datoria externă a ajuns la 180% a PIB-ului anual, cu un stat și o economie incompatibilă cu normele și valorile vestice, Grecia poate reveni la moneda națională Drahma, la devalorizare și recâștigarea

pe această cale a competitivității economice și mai ales la eliminarea șomajului de masă. Institute de cercetare din Oxford și München au analizat situații similare în 70 de țări și favorizează această politică economică pragmatică.

Interesul pentru soluționarea falimentului greco-ortodoxilor depășește însă cu mult cele 1,8%, cât este economia Greciei în UE. În primul rând este un experiment, care va fi extins la toți greco-ortodocșii. În al doilea rând un eșec destabilizează flancul sud-estic al continentului, când Islamul și Rusia sunt în stare de război, ante portas. În al treilea rând, anul viitor are loc Sinodul Panortodox, de la care nu numai papa Francisc așteaptă refacerea unității creștine și noi perspective comune.

Pentru a înțelege întreaga dimensiune a situației din Grecia este indispensabilă atât raportarea la Chestiunea orientală, cât și la punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe.

Bremen la 28 iunie 2015

Parazitismul ortodox e un protest împotriva ipocriziei laice, a conflictului dintre greco-ortodocși și instituțiile creditoare occidentale.

Ce se întâmplă, de fapt, în Grecia? UE-FMI-BCE asigură ortodocșilor un nivel de trai occidental, în speranța că ei vor adopta un nou sistem social-politic pe baza codului canonic romano-catolic modernizat și actualizat (acquis-communautaire), cu toate că falimentul doctrinei modernization without westernisation,

De vorbă cu Nicolae Sârbu

Nu am mai fost în Reşiţa de când păsările se alintau în bucuria primăvăratecă a lunii mai. Industria ei, ieri un fruct copt e azi acoperită cu petele de mucegai ale unei lumi pe care românii au dorit-o fără să o cunoască.

Cerşetori consecvenţi şi oameni indiferenţi, în amiaza ameţită de arşiţă. Pe o terasă, „mă conversez” cu Nicolae Sârbu, poet, reporter şi publicist al Ţării Banatului. Ca publicist, Nicolae Sârbu ştie, ca puţini alţii, să exploateze la sânge veştile şi poveştile. Dar înainte de-al întâlni în protocolara plecăciune de salut, pe Nicolae Sârbu l-am cunoscut sub formă de vers. Traficant clandestin de zăpadă bine ascunsă în cocoşa singurătăţii, pe poetul care ştie să împartă solomonian patrimoniul unei lacrimi chiar între oglinzi ce şi-au pierdut pudoarea, îl întrerup rar. Are atâtea de povestit...

Vasile TODI

Domnule Sârbu, mă crezi sau nu, de mai bine de unsprezece luni de zile, nu am mai avut timp să stau de vorbă cu mine. Şi iată-mă, în speranţa că mă voi întâlni cu mine, stând cu plăcere de vorbă cu dumneata. Apropo, dumneata cu ce te simţi solidar: cu întrebările ori cu răspunsurile?

Te rog să-mi permiţi, domnule Todi, o scurtă introducere la discuţia noastră. Amintindu-mi eu de un interviu al dumatiale cu acad. Eugen Simion publicat în extenso, în două numere din „Scrisul Bănăţean”, mă simt puţin timorat. După un fost preşedinte al Academiei Române, un ziarist uitat în risipirea de azi a Reşiţei?

Totuşi, azi îl provoc la dialog pe un poet şi publicist cunoscut al Banatului. Care, între altele, a scris acel consistent volum, documentat şi polemic, „De o sută de ori Banat”.

Bine. Mi-aţi dat puţin curaj cu această precizare. Şi mie îmi este dor să mă întâlnesc cu mine cel adevărat. Dacă mă simt solidar cu întrebările sau cu răspunsurile? În cei douăzeci şi opt de ani de ziarist cu carte de muncă, dar şi în destui ani de colaborator, am fost pus în ambele situaţii: să adresez întrebări şi să răspund la întrebări, uneori incomode. Chiar acum lucrez la o carte de interviuri: O căsnicie infernală. Provocări partajate în rate. E o carte care nu-i ce pare a fi. A douăzecea semnată de mine. O biografie profesională în interviuri, sper şi profesionistă, azi, când gazetăria a coborât până la genunchiul broaştei, intrând pe mâna unor inşi fără şcoală, fără atestare profesională. Şi, vai, fără caracter! Sper ca proiectata mea carte, cu o selecţie foarte riguroasă, să dovedească dacă mă descurc mai bine cu întrebările sau cu răspunsurile.

Din cine era compusă generaţia dumatiale? Ca să ştie cititorii cu cine vorbesc azi. Bineînţeles, în scris.

Problema cu „generaţia mea” rămâne destul de încurcată. Nici nu-mi vine să cred că, mâine-poimâine, voi fi septuagenar. Născut la echinocţiul de toamnă, în satul timişan Ohaba-Forgaci, am avut şansa de a face studii universitare la Cluj-Napoca, absolvite în 1969. Aici am făcut parte din prima generaţie Echinox, împreună cu Eugen Uricaru (între timp, fost preşedinte al Uniunii Scriitorilor), cu Adrian Popescu (azi, redactor-şef la revista *Steaua*, din Cluj-Napoca), cu Dinu Flămând (Radio France International), cu Ion Mircea, Petru Poantă, Alexandru Pintescu şi multe alte strălucite nume. Mentorul recunoscut era şi este poetul, criticul şi universitarul Ion Pop.

Biobibliografia dumatiale spune că, faţă de cei amintiţi, ai debutat mult mai târziu. Ce s-a întâmplat, de fapt?

Poate că greşeala vieţii mele – să fie oare mâna destinului la mijloc? – a fost că am plecat din Cluj când tocmai trebuia să începă ascensiunea mea literară. Când profesorul meu de teorie literară, domnul Ion Vlad, viitor rector al Universităţii Babeş-Bolyai, miza pe mine, într-un interviu din anul 1968. Alături de D. R. Popescu, Nicolae Prelipceanu, Ion Mircea, era amintit şi tânărul Nicolae Sârbu. În acelaşi an, revista *Tribuna* îmi rezerva jumătate de pagină format mare, cu o prezentare generoasă a lui Ion Oarcăsu.

Ai plecat din Cluj din cauza repartizării obligatorii?

Nu repartizarea a fost de vină. Am refuzat-o, fără să fiu obligat să plătesc şcolarizarea. Pe atunci, încă se mai putea. Naivitatea tinereţii şi confuzia între a scrie şi ziaristică m-au făcut să schimb macazul spre jurnalism. Întâi, la Rm. Vâlcea. Iar din 1972 am devenit reşiţean cu acte în regulă. Revenind la obsesiva problemă „a generaţiei”, din generaţia mea fac parte şi membrii cenaclului Semenicol din Reşiţa, cu care am crescut împreună: Ghe. Jurma, Gh. Zinescu, N. Irimia, Ion Chichere, Olga Neagu, Iosif Caraiman, Constantin Brânduşoiu. Mai sunt şi alţii, dar de aceştia am fost mai apropiat. Era o atmosferă în care cartea, citită şi scrisă, a stat mereu la loc de cinste. Aş putea spune, în concluzie la întrebarea dumatiale, că generaţia a rămas fără mine şi eu fără generaţie. De fapt, generaţia '70 nu s-a afirmat ca atare. Faţă de generaţia '80, susţinută puternic de Nicolae Manolescu. O grupare care, după 1990, a luat puterea literară: reviste, catedre universitare, edituri, burse în străinătate şi traduceri en gross în alte limbi, pe spezele Institutului Cultural Român. Până la urmă, scrisul şi opera ţin de individualitatea creatoare. Care, atunci când e puternică şi adevărată, nu are nevoie de cârje generaţioniste.

Pentru mine, un gazetar e un jurnalist cu aură. Pentru dumneata, ce diferenţă este între gazetar şi jurnalist?

Înainte de a da un răspuns propriu-zis, permite-mi, domnule Todi, să povestesc o recentă întâmplare cu tălc. Aveam obiceiul să mă opresc la un anume chioşc de ziare din Reşiţa veche şi să mai schimb o vorbă politicoasă cu vânzătorul. Mai ales că-l cheamă tot Nicolae şi că o perioadă a fost portar la tipografia unde tipăream ziarul. Mă întreba de una, de alta, de unde deduceam că omul a început să şi citească. Până a ajuns la Dictatura Carlistă, despre care susţinea că e totuna cu Dinastia Carolingiană. Am încercat să-i explic enorma diferenţă. Se ambalează, se roşeşte în obraji şi-mi zice că nu vrea să mă jighească, dar nu judec lucrurile în profunzime. S-auzi tupeul semidoctului! L-am întrebat dacă a băut ceva şi l-am lăsat în plata Domnului. De atunci îmi cumpăr ziare şi reviste de la un alt chioşc.

Şi ce ar trebui să deducem noi de aici?

Deşi nu-i o fabulă, ci o întâmplare reală, ea are totuşi o morală. Lucrând mai demult la paza tipăririi ziarului, pe urmă la vânzarea aceluiaşi produs spiritual, citind la întâmplare, omul a început să uite că n-are şcoală şi să se creadă şi el un fel de ziarist. Că tot s-a degradat meseria asta, în ochii multor cititori. Dar, înainte de a ajunge la aura de care vorbeai, să mai amintesc o situaţie, de răs, dacă n-ar avea învăţătura ei amară. La Reşiţa, este onorat cu un important titlu secretarul de partid din sectorul cultural, de dinainte de Revoluţie. N-am înţeles niciodată cum a ajuns el în domeniu, neavând nici atunci, nici acum, studii umaniste. După 1989, ziarul local a refuzat să-l angajeze ca redactor. A devenit corespondent (plătit) la Renaşterea Bănăţeană. Apoi, achizitor de publicitate la Pagini Naţionale. Bazându-se şi pe nişte cărţi de interviuri, în care multe întrebări şi le puneau intervievaţii înşişi, omul ne este prezentat azi, cu mare pom-

pă, drept veteranul ziaristilor reşiţeni.

Nu te supăra, dar continui să vorbeşti în pilede. Ce-i cu această nouă relatare?

Voiam să precizez că veteranul meu nu e! Eu chiar am fost şi am rămas ziarist, deşi, de scârbă, nu mai practic meseria pentru care am sacrificat literatura. Revenind la întrebarea dumatiale de bază, problema acută nu constă în diferenţa dintre gazetar şi jurnalist, care la origine înseamnă acelaşi lucru: scriitor la publicaţii zilnice (jurnalistul) sau săptămânale (diferenţă stabilită ulterior). În fond, ziarist (lat. die) este acelaşi lucru cu jurnalist (fr. jour) şi cu gazetar (fr. gazette). Datorită amatorismului, servilismului şi lichelismului unora, ele şi-au pierdut orice urmă de aură.

Trebuie să precizez că v-am pus întrebarea de mai sus pentru că am aflat, de la Radu Ciobotea, că sunteţi „cel mai talentat şi mai spumos gazetar pe care l-a dat Caraşul în ultima jumătate de veac”. Domnule Sârbu, pentru mine dumneata eşti un gazetar cu o frumoasă aură de scriitor. Din această convingere te întreb: Nicolae Sârbu, are gazetarul dreptul la diplomaţie?

Pui nişte întreburi complexe, care necesită precizări şi nuanţări. Da, Radu Ciobotea mi-a fost un bun tânăr coleg la ziarul *Flamura*. Pe urmă, a plecat din Reşiţa şi a făcut o frumoasă carieră: ziaristică, literară şi didactică. Inclusiv diplomatică, dacă tot ai adus vorba despre diplomaţie. Am avut surpriza plăcută să-l întâlnesc la Ambasada Română din Paris, unde el era ataşat cultural. În afară de postfaţa la *De o sută de ori Banat*, din care ai extras citatul de mai sus, a mai scris despre mine şi în *Evenimentul Zilei*. Dar, mai ales, în cursul său universitar de ziaristică, acolo unde analizează „unghiul de abordare a unei situaţii reale”, pornind de la reportaje semnate de: Tudor Arghezi, Nicolae Cristache (fost reporter la *Flacăra*) şi... Nicolae Sârbu! Cât despre diplomaţie, ce să zic, este necesară şi ea, în obţinerea şi redactarea unei informaţii cu greutate. Dar eu, după cum vezi şi din spusele anterioare, nu prea sunt diplomat. Mereu mi-a lipsit această (non)calitate. M-am aruncat, ca un masochist, în groapa cu lei a realităţii. Prin cele ce le-am spus şi voi mai spune în acest interviu, iar am zgândărit muşuroiul cu furnici roşii. Eu cred că adevăratul ziarist nu-i doar o goarnă a conferinţelor de presă şi a agenţiilor de ştiri. El are datoria să-şi asume riscul de a spune cu voce tare dacă „regele e gol”. Ziaristul e copilul teribil de la care „andrisantul” aşteaptă adevărul şi numai adevărul. Domnule Todi, spune-mi să mă opresc. Că abia ce m-am încălzit.

Vom mai reveni la ziaristică, meseria pe care o iubim şi o slujim amândoi. Faţă de România de până la 1989, cum vi se par deceniile acestea de după?

Greu de evaluat punctual totul, cu plus şi minus, cu câştiguri şi pierderi. Eu am cunoscut o altă Reşiţa şi destinul ei de astăzi mi se pare dramatic. Şi în Timişoara s-a distrus mult, dar s-a şi construit, s-au găsit frumoase alternative. Generaţia mea a trecut prin Universitate într-o perioadă de deschidere ideologică, făcând şcoală serioasă şi având vise îndrăzneţe. Pe de altă

(continuare în pag. a 5-a)

(urmare din pag. a 4-a)

parte, numai în acești ultimi ani mi-a fost dat să văd Parisul, visul tinereții mele, unde am și lansat o culegere cu cinci poeți reșițeni și cinci poeți din Caen. Tinerii de azi pot călători fără opreliști, dar își găsesc mai greu un rost în viață. Avem universități mai multe, dar nivelul învățământului este catastrofal. O societate în care doi pușcăriași (Copos și Becali) scriu, într-un an și trei luni, cinci și respectiv trei cărți, iar o instanță le reduce, pe acest motiv, la o treime pedeapsa, nu e o societate normală. La o întrebare ca a dumitale vor răspunde savanții și însăși realitatea viitorului. Eu sunt azi un biet ziarist pensionar, într-un colț uitat de țară. Sau, cum spuneam în titlul unui volum de poezii, pierdut în Provinciile cerului.

Domnule Sârbu, actualul mitropolit al Banatului îmi spunea, la prima întâlnire cu mine, pe un ton de o deosebită fermitate, că presa ar trebui să înceteze să mai atace Biserica. La o mai atentă cercetare a situației, am remarcat că, în fapt, presa nu atacă Biserica, ci pe unii slujitori și arhierii ai ei. De ce, domnule, se revoltă presa împotriva acestor oameni „sărmani”, fără averi, aleși pe viață în fruntea Bisericii?

„Prin rugăciune și umilință se întărește mușchiul inimii noastre, de putem suporta toate”, ne învață Mihai Eminescu. Biserica face parte din viața noastră spirituală și socială și slujitorii ei nu sunt undeva sus, în ceruri sau într-un amvon, de neatins de cele lumești, de proiectele și eșecurile noastre, ale românilor. Eu sunt un credincios, chiar dacă nu un practicant consecvent. Mă rog, cu credința că rugăciunea e ascultată și primită oriunde, nu doar în biserică. E drept că slujitorii bisericii și arhierii, oameni fiind, sunt și ei supuși greșelii, păcatului. De care presa, vigilentă, nu poate face abstracție. Între acestea putem enumera: pompa sfidătoare, luxul chiar, amestecul în politică, înclinația spre a face averi și afaceri, recuperarea pădurilor. Or, învățătura creștină ne cere să fim smeriți, umili, nesfidați, generoși, toleranți.

Hai să ne întoarcem la lucrurile serioase. De acord?

Dar acesta e un lucru foarte serios. Ne vizează pe fiecare în parte și viața spirituală a nației deopotrivă. Chiar faptul că, în noiembrie 2014, l-am ales președinte pe dl. Klaus Johannis, de o altă confesiune decât cea majoritar ortodoxă, arată că suntem un popor mai tolerant, deschis spre lumea ce ne înconjoară, departe de fundamentalisme de orice fel. Cât despre condamnarea luxului și a predicilor rostite doar din vârful buzelor, aș vrea să povestesc pe scurt două pilduitoare întâmplări. Eram la mănăstirea Sihăstria din județul Neamț. La insistența mai multor credincioși, veniți din diferite colțuri ale țării, deși bolnav, părintele Cleopa a ieșit în pridvorul chiliei sale să binecuvânteze și să dea câteva sfaturi creștinești, simple, profunde, pe care le simțeam vibrante. Stăteam modest la o parte, copleșit de predica nesofisticată a unui om fără odăjdii strălucitoare. Mi se părea că, tot timpul, privirea lui, nemustrătoare, era ațintită asupra mea. O simt și azi, ca o binecuvântare și încurajare. Azi, când părintele Cleopa s-a dus în lumea celor dreپți. Și o altă întâmplare, cred eu, semnificativă. În schitul Prodromu, din Muntele Athos, grupul nostru de vizitatori din Banat și-a manifestat dorința de a sta de vorbă cu un duhovnic. A venit călugărul Iulian. Un om simplu, descurt, care nu mai coborâse în lumea mireană de douăzeci și cinci de ani. S-a așezat cu noi pe treptele bisericii și ne-a vorbit cu aceeași simplitate și blândețe. A acceptat să discute cu mine, în particular, despre problemele de sănătate ale copilului meu. Mi se părea că ascult un adevărat apostol al lui Cristos. Despre această credință vie, adevărată, întrupată, trebuie vorbit cu smerenie.

Desigur. Mulțumesc pentru adevărata cre-

dință care transpare din cele realitate mai înainte. Revenind la scriitorul Nicolae Sârbu, aș vrea să aflu: Cui datorezi recunoștința literară?

Nu, n-am avut un mentor anume, cum se pot lăuda alți scriitori. Un îndrumător neinteresat și răbdător al lecturilor și scrisului meu, în tinerețe și în timp, nu am avut. Din păcate. A trebuit să descopăr totul pe cont propriu. Uneori prea târziu, chinuit, dureros. Și totuși, am cui purta recunoștință: lui Dumnezeu, pentru că m-a ajutat să-mi port iluzoriul talent până la 70 de ani; părinților mei, care au muncit din greu ca să mă țină la școală – trăiam în sărăcie, domnule Tod! – și pe care i-am dezamăgit câteodată, neștiind nici cum să mă însor și nici cum să mă pricopsesc; unchiului Nicolae Pătruț, dispărut în al Doilea Război Mondial, în stepele Rusiei, care mi-a lăsat moștenire o mică bibliotecă, atât de binevenită în copilărie; fostelor mele două neveste și tuturor celor care m-au ajutat să fiu nefericit, așa cum trebuie să fie un scriitor. „Scriu, fiindcă nu sunt fericit”, afirmă Mario Vargas Llosa, câștigător al Premiului Nobel. Port recunoștință câtorva dascăli, redactori și poeți de la Cluj, care mi-au încurajat iluzia: Ion Pătruț, Ion Vlad, Mircea Borcilă, Ion Pop, Ion Oarcăsu, Ana Blandiana. Le sunt îndatorat unor editori, care nu mi-au pierdut manuscrisele. Ei au făcut din ele frumoase cărți: Ionel Bota, Valeriu

Marius FECHETE - Schiță în cărbune

Bârgău, Gheorghe Jurma, Ion Cocora, Gheorghe Zinescu, Viorel Marineasa, Mircea Petean, Robert Șerban, Gabriel Cojocaru. Mulțumiri tuturor celor care au avut răbdarea să mă citească și să scrie, fie și critic, despre mine; puținilor prieteni și sponsori din Reșița; tuturor celor care m-au ajutat să ies din dese și grave impasuri. Iată cum, pornind de la nu-uri, am ajuns la un consistent șir de da-uri.

Mi-ar plăcea să demitizezi, înaintea filigeanului cu cafea, o personalitate a literaturii române.

Nu e un lucru ușor, obișnuit și tocmai moral, dar, acceptând un interviu, trebuie să răspunzi și la întrebări inconvenabile. Mi se pare că ar fi o lașitate acel no comment! Să zicem, deci, Nina Cassian. Soție de scriitor cu funcții și privilegii (Al. I. Ștefănescu), atașată idealurilor staliniste, pe care le cânta în vers și muzică. Experimenta în poezie „la scara 1 pe 1” (ce-o fi aia?), în „limba spargă”, în condițiile primitive ale caselor de creație, unde-i „experimenta” de zor și erotic pe scriitorii care voiau să se afirme. Când s-a schimbat politica și au dispărut privilegiile,

a plecat în America. De unde s-a întors după ani, să ne țină cu tupeu discursuri la TV și să publice un impudic Jurnal, să ne învețe ea ce și cum, cu cine se culca ea în patul gineei.

O perioadă a adolescenței mele, am socotit conformismul ca o supunere în fața adevărului aparent. De când am realizat că asta înseamnă să fii cretin, tot întreb: ce este conformismul?

Desigur, conformist înseamnă adaptabil. Adică, antonimul lui revoltat sau revoluționar. El merge însă mână în mână cu oportunistul. Ceea ce mi se pare mai grav și mai condamnable. Avem între noi și acum – și în rândul scriitorilor – persoane care renunță la crez, vocație și menire, la ceea ce ar putea și ar trebui să facă ei mai util, plindu-se după orice, cântând și jucând cum li se cere, numai să le fie lor bine. Exemplele încercă să le descoperi singur.

În practica gazetăriei, adevărul cere adaosuri?

Nu sunt prea tare la teorie, așa că voi apela la un nume care să-mi deschidă un drum posibil spre o astfel de întrebare. „Cine nu crede și nu înfruntă, nu creează”, ne avertizează George Călinescu. Așa și cu practica gazetăriei, care vrea să creeze pornind de la adevărurile din realitatea imediată. Care adevăr? Nu cel absolut, desigur, care ține de alte resorturi. De multe ori, un adevăr parțial și subiectiv. El ține de temperamentul ziaristului, de specificul publicației, de editor, de conjunctură. Ziaristica nu se face într-un mediu ideal, steril, absolut. Ziaristul nu găsește adevărul imuabil în eprubetă. Totul e să nu falsifici cu bună-știință, pentru a nu obține un contra-adevăr. Dacă adaosul la care te referi înseamnă situație în context, nuanțe revelatoare, sublinieri obligatorii, stil personal, el este necesar. Dar gata cu teoria, să revenim la practica noastră. În august 1981, Consiliul Ziariștilor din România a publicat rezultatele unui concurs la care a participat toată presa scrisă din țară. Premiile I și II, firesc pentru acel timp, i-au revenit ziarului *Scânteia*. Premiul III l-au obținut reporteri de la ziarul centrale *România Liberă*, *Scânteia Tineretului*, *Neuer Weg* și... Nicolae Sârbu, de la *Flamura*, Reșița. Singurul loc din primele trei obținut de un reporter din presa locală. Aplicat și sincer voi spune că, în cele două reportaje câștigătoare, am respectat adevărul, dar obligatoriu a trebuit să-l situez în context politic. Adaosurile la care te referi puteau consta în această situație, dar și în stilul personal, cu un anumit patos liric. Ajuns aici, aș mai vrea să adaug că, în aceeași perioadă, eu scriam niște articole „dure, acuzatoare”, cu date exacte, fără înflorituri și fără menajamente. Profesorul universitar și criticul literar Mircea Martin, originar din Reșița, aceste articole le numea, de fapt, adevăratele reportaje. Nu anchete, cum apăreau sub sigla ziarului.

Heidegger zicea că niciun filozof adevărat nu este original, deoarece se apropie de esența lucrurilor și, în acest fel, seamănă cu alții, care au întreprins același demers. Gazetarul poate fi original, devenind astfel mai liber decât filozoful?

Mă repet: nu sunt eu prea tare la teorie. La filozofie, nici atât. Nu cred că, în interviul de față, trebuie să recurgem la asemenea comparații. Evident, Heidegger știe ce spune despre filozofi. Un ziarist, o știi foarte bine, că asta ești, poate fi original și liber, în anumite limite și circumstanțe. În același timp, este legat de atâtea fire văzute și nevăzute. Prin urmare, nu poate fi original și liber în absolut. Depinde de el ce procent de originalitate și libertate își cucerește și își asumă. Pentru că „dreptatea fără putere e neputincioasă, puterea fără dreptate este tiranică” (B. Pascal). Ne-ar trebui un Heidegger al ziaristicii?

(va urma)

DUMITRU
TOMONIRegionalismul
cultural
în Banatul
interbelic

inutilității sacrificiului, al descalificării idealurilor pentru care ne-am jertfit.” S-au integrat rapid în această „clasă” și oportuniștii bănăţeni pentru că „impostorii se căutau de veacuri, dincolo și dincoace de munte”, ei fiind „primii ce aveau să-și întindă mâna”. Orizontul de speranță a unora mai sceptici s-a redus atât de mult încât s-a ajuns la limita „blasfemiei”, afirmându-se cu cinism că: „A fost mai bine sub unguri!” („Voința Banatului”, Timișoara, an. III, nr. 48 din 2 decembrie 1923).

Viața politică în România Mare a provocat cele mai multe nemulțumiri și dezbinări și în rândul bănăţenilor. În noul cadru politico-statal și sub presiunea reformelor înfăptuite – în primul rând a impunerii votului universal –, partidele politice și-au regândit programele și strategiile pentru a se adapta noilor realități și a-și extinde influența în toate provinciile unite sub sceptrul lui Ferdinand I.

Nici Banatul nu a fost ocolit de aceste frământări. Mentalul colectiv al bănăţenilor, ca de altfel al tuturor românilor, a fost influențat

de doi factori esențiali: Unirea și reformele înfăptuite în anii 1918-1921. Caracteristica esențială a mutațiilor intervenite, a fost o mai intensă și o mai mare dorință de participare a bănăţenilor la viața publică.

După căderea guvernului Blocului parlamentar, prezidat de Alexandru Vaida-Voevod, atât Partidul Poporului, cât și Partidul Național Liberal vor căuta să-și atragă intelectuali bănăţeni cu prestigiu, pentru a-și înființa organizații locale. Rezultatele nu s-au lăsat așteptate, pluripartidismul devenind o caracteristică a vieții politice din Banat. Prin influența funcționarilor din teritoriu și datorită popularității generalului Alexandru Averescu, „Liga bănăţeană” înființată la 16 mai 1919, la Sibiu, pentru a susține interesele Banatului, s-a înregimentat în Partidul Poporului, ajuns la putere la 13 martie 1920. Astfel, Avram Imbroane, Petre Nemoianu, Cornel Groșoreanu și alți intelectuali bănăţeni vor deveni membri ai primului partid care și-a creat organizații la scara întregii țări.

Cei mai mulți dintre bănăţenii nemulțumiți de evoluția Banatului în cadrul României Mari legau această evoluție de modul de exercitare a conducerii politice. Referindu-se la acest fapt, Sever Bocu constata cu amărăciune că în majoritatea țărilor din Europa „au venit după război clase noi la conducere, ieșite din ordinea războiului, din moralitatea sacrificiului. La noi clasa ambuscaților, a profitorilor, dezertorilor, trădătorilor a apucat deasupra. Fumul tămâiei se ridică acum pe un cult al negării trecutului, al

MARIA
CHERGUȚA

Elena Hodoș

Universitatea din Viena urmând cursurile de medicină. În anul 1880, a părăsit Facultatea de Medicină și a trecut la Facultatea de Litere și Filozofie, pe care a urmat-o la Budapesta și Viena.

După terminarea studiilor, Enea Hodoș a fost profesor la Școala de fete din Sibiu, iar în anul 1889 a venit la Caransebeș ca profesor de limba română și limba maghiară la Institutul Teologic și Pedagogic, unde a stat până în anul 1905.

La 25 iulie 1945, Enea Hodoș s-a stins din viață la Sibiu.

Spre sfârșitul vieții, s-a confruntat cu mai multe greutăți financiare, fapt ce l-a determinat să pună pe foc o parte din cărțile sale tipărite pentru a se încălzi. Fericirea

face că la Sibiu să fie vizitat de un fost elev de al său de preparandă de la Caransebeș, învățătorul Pavel Jumanca. Văzând situația precară în care se găsește Pavel Jumanca hotărăște să-i ia toate cărțile tipărite sub numele lui Enea Hodoș pe care le trimite la Caransebeș unde le plasează la colegii lui învățători în zonă. Bani îi trimite lui Enea Hodoș la Sibiu cu mandat poștal. Acesta îi expediază o scrisoare de mulțumire ce are următorul conținut:

„25.XII.1942

Domnule Jumanca,

Deodată cu felicitările mele de sf. (sfintele) sărbători, rog să primești mare mulțumire pentru cele două mandate trimise de curând. Binevoitorul sprijin mi-a ușurat cheltuielile, îl rog și mai departe. Cu bine!

VASILE
VIȘOANNu fi trist,
Doctore!

unii din colegii mei, ce-i drept foarte rar, parcă trăiesc într-un ritm draconic, vorbesc doar despre acțiuni, date statistice, gesticulează, n-au stare, de parcă timpul nu mai are răbdare cu ei. Nu mai amintesc nici despre familie, nici dacă au văzut în ultima vreme un film bun sau au citit o carte, dau impresia că se află într-o permanentă încheștare, într-o permanentă luptă cu timpul, tributari fiind acestui neghiob pact făcut cu supraviețuirea. Povara unor treburi birocratice, care de cele mai multe ori n-au nimic în comun cu medicina veterinară, îi face să fie prinși ca într-un clește între crescătorii de animale și multe instituții care se bazează din ce în ce mai mult pe umila lor muncă. Vă spun din propria trăire pentru că scriu aceste rânduri la un ceas târziu, după oarece timp

de lucru pe computer, iar soția mea care are aceeași soartă ca și mine încă tastează de zor la calculator, având în vedere că dimineată vor veni puhoi crescătorii de animale să-și ridice vraful de hârtii cu care să poată să justifice că sunt compatibil cu calitatea de subvenționați. Segregarea în medici care taie în carne vie ca să-și păstreze funcția și medici care taie în carne vie ca să supraviețuiască ne-a făcut să pactizăm cu indiferența, umilința, supraviețuirea, iar valorile morale și profesionale au trecut în plan secundar din păcate. Dacă la ceas de noapte rezolvi o distocie sau poate bați tastele calculatorului îți spun cu compasiune, nu fi trist, doctore!, mâine începe o nouă zi în care folosindu-te de puterea cunoștințelor tale vei încerca să mai supraviețuiești încă o dată.

Zam 18-05-2015

Una dintre personalitățile ilustre ale Caransebeșului, profesor de limba română a fost Enea Hodoș, s-a născut la 31.12.1858, la Roșia Montană. A făcut clasele primare și cele inferioare Gimnaziale la Brad, iar clasele superioare ale gimnaziului la Brașov și Blaj. După ce a trecut examenul de bacalaureat, în anul 1877, s-a înscris la

Este o zi superbă, mă aflu pe un peron, este o perioadă tulburătoare pentru medicina veterinară, un timp în care medicii veterinari, uneori fac terapeutică, alteori devin informaticieni, aleargă din casă în casă, eliberează adevăruri, noianul de treburi îi face să nu mai știe când începe și când se termină săptămâna, iar noțiunea de weekend este doar un vis care a murit de mult. Îmi văd uneori pe

ziu, în redacție, mă obișnuisem de parcă le știam de când lumea. Atunci, însă, nu-mi spuneau nimic. Ne punem serios pe lucru, dar și cu aceeași ardoare pe băut răchie de la Cârpa sau Glimboca-, ne împărțim... sarcinile și plecăm la casele noastre.

Măi, băieți, măi, voi mă băgați în pușcărie, nu alta!

Eu scriu despre „Sufletul casei de cultură”, adică despre soții

Stepan, care erau artiști amatori pe multiple planuri: teatru, versuri, brigadă artistică de agitație (ce mai avea să fie și cu termenul ăsta, în alte vremi!) și ziaristului profesionist Pavel Popa îi place. De aici avea să mi se tragă aproape toate ponoasele meseriei pentru că, mai apoi, avea să mă „toarne” la redactorul șef, Maricoiu, și să spună că sunt foarte bun de condei (poate i-o fi spus și de pahar, dar asta-i alta poveste) și aveam să fiu adus cu forța la ziarul regional.

O pagină cu fotografii are însă un tâlc politic de toată frumusețea, care îmi stăruie și astăzi în memorie. Din fericire. Cum tot la moda zilei era și colectivizarea, îi zic lui Horia Pătrașcu - viitorul autor al scenariului după care s-a făcut memorabilul film „Reconstituirea”, multă vreme interzis să mergem la țară, adică la Valea Boului (de fapt, Bourului, cum precisase acad. Daicoviciu) și să facem fotografii „sugestive”.

Le facem și i le aducem lui nea Pavel, spunându-i cam ce am dori noi să ilustrăm. Îl văd că se ia, literalmente, cu mâinile de cap și începe a se văita: „Măi, băieți, măi, voi mă băgați în pușcărie, nu alta! Cum credeți că putem publica fotografiile astea? Cine aprobă ca... țărânul român să fie încălțat în opinci și să meargă, prin noroi către sediul pe care scrie „Gospodăria Agricolă Colectivă”? Și se tânguie de îți venea să-i plângi de milă, nu alta. Nu prea înțelegeam noi mare lucru și priveam tâmpi la pozele artistice, pe care Horică le dezvoltase, noaptea. Ce erau în fond: niște imagini, luate dintr-un unghi „de jos”, care îl arătau pe bietul țărân cum se îndreaptă către sediul pe care erau scrise cuvinte împrumutate aproape cu de-a sila de la ruși. Avea opinci, și pășea greoi prin noroaiele care atunci ca și azi, sunt dominante pe ulițele satului românesc. Nu trupuri, nu chipuri, nu obraz fericit sau mâini care să semneze, de bună voie și nesilite de nimeni, cererea de intrare în G.A.C. Pur și simplu pași... care, firește, n-au intrat în ziar, dar am intrat eu, în redacție.

Aici l-am întâlnit, pe nea Pavel care seara, secretar de redacție fiind, mă lua să bem bere, răchie bătrână sau coniac la restaurantul „Lloyd”, aflat în centrul orașului. Ne cinsteam ca. lumea, până către miezul nopții, domnia sa povestin-du-mi de-ale presei pe care o cunoștea încă dinainte de război. Avea s-o servească toată viața, să i se dedice cu pasiune și cu un talent cum rar mi-a fost dat să-l mai întâlnesc la cineva.

Când s-a înființat județul Caraș-Severin, s-a dus la Reșița, de bună voie și nesilit de nimeni, și a înființat redacția, i-a inițiat pe cei tineri, a cutreierat Munții Semenicului, care îl pasionau. Avea să se prăpădească într-un pat de spital, măcinat de cancer pulmonar. Știa ce are și, într-o zi, sau poate noaptea, a luat toate me-

dicamentele, recomandate cu... porția, și... s-a dus.

Să nu scriu „forțat”, că viața e... normală, firească.

Înainte de asta însă, pe vremea când era la Timișoara, aveam să-i cunosc adevăratul talent și darul pedagogic de a-și transmite cunoștințele gazetăriei, de care era îndrăgostit mai mult decât de nevasta sau de copii. Două întâmplări îmi sunt încă vii în memorie și le încredințez hârtiei.

Mi se recomandase, bunăoară să scriu o anchetă, sau un articol, care să „meargă” la sufletul cititorului despre comerț, sau despre magazinele de legume, fructe, zarzavaturi, pește, ouă și toate cele. Plec pe teren înarmat cu uneltele scrisului, străbat zonele comerciale ale orașului și, hai să scriu și despre aprovizionarea cu pește, ce era, oarecum, la modă. Scriu o frază bombastică despre „De aici puteți să cumpărați, zilnic, pește proaspăt”. Duc articolul, sau ce o fi fost, îl vede nea Popa, care era secretar de redacție; îl citește, face observațiile de rigoare, apoi mă cheamă în birou și începe să mă dăscălească, așa, ca între prieteni de pahar (știam că seara ne vom duce la „Lloyd”).

„Uite, bătrâne, ce-i” - zice, așa ca să înțeleg că mă prețuiește „în gazetărie trebuie să spui multe în cuvinte puține. Hai să vedem ce-i cu peștele ăsta, mama lui de pește”. Și începe să taie, ba un cuvânt, ba altul, și tot taie, de a mai rămas, un singur cuvânt pentru titlul pe care, inițial, eu îl credeam admirabil. Rămâne, deci, pe firmă și în titlu doar atât: „Pește”. Și avea să-mi explice: „cititorul, care oricum e deștept, va înțelege că aici poate găsi, zilnic pește”. Îl înțeleg și aveam să-i ascult povața ani în șir, după ce ne despărțisem cu greu.

Altădată, tot domnia sa a făcut o observație care acum mi se pare a fi fost un adevărat curs universitar. Într-o zi, în care partidul hotărâse majorarea pensiilor pentru toate categoriile, trebuiau publicate fel de fel de cuvinte de mulțumire la adresa mai marilor puteri. Ne împarte nea Pavel pe sectoare umane, politice și naționalități - adică să avem de toate, și bărbați și femei, și tineri și bătrâni și unguri și nemți și evrei, și să le scriem gândurile.

Plecăm, găsim oamenii, ei spun una, alta scriem noi (ca să fie bine), dar, drept e că oamenii erau mulțumiți, adică, ceva mai bine plătiți ca azi. Pensionarii, evident. Facem grupajul - pe care l-au scris cei mai buni condeieri din redacție și îl ducem domnului Pavel Popa, care îl aștepta cu sufletul la gură. Articolul era „la zi”. Mă cheamă la el - eu fiind coordonatorul anchetei gazetărești - mă invită să iau loc și începe să citească. Pe la mijloc de text se oprește nemulțumit și-mi zice: „Bătrâne, pun pariu că știi cum se încheie articolul tău. Dar nu-i bine.” Punem pariu, eu fiind convins că nu avea de unde știi fraza de final, batem, deci, palma și el îmi spune, aproximativ, fraza pe care o scrisesem. O știa, aproape pe de rost. Am pierdut, deci, și eram nervos. M-a liniștit cu vocea lui caldă, de bun pedagog, m-a sfătuit să mă duc în birou, să scriu o frază, sau două cam... așa. Dar să nu scriu „forțat”, că viața e... normală, firească.

L-am cunoscut, târziu, el trecuse cu bine prin anii când vinovații nu trebuiau căutați ci aleși și norocul boemiei, l-a ajutat să nu poată fi ajuns niciodată de blestemul roșu: „Vede-te-aș exemplu concret”. Cândva, i-am promis că dacă vreodată voi ajunge să hotărâsc destinul unei reviste voi publica din scrisul său. Bunul Dumnezeu m-a ajutat să îmi pot ține promisiunea.

Vasile TODI

Elanul ziaristului de profesie

Pavel Popa, a fost, poate, unul dintre cei mai mari gazetari ai Banatului în perioada postbelică și am avut bucuria să-l cunosc, mai întâi la Caransebeș, apoi la Timișoara, în redacția ziarului de care se simțea foarte legat. A avut o viață deosebit de zbuciumată, palpitanță chiar și, din pricina unei „aventuri” de dragoste - Dumnezeu mai știe care-i adevărul, era gata-gata să se prăbușească în hăul vieții de atunci. Gurile nu prea bune de... gură ziceau că, pe vremea ilegalității comuniste, tânărul căpitan din armata română s-ar fi „încălțit” cu soția lui Alexandru Moghioroș, unul dintre conducătorii partidului comunist de atunci. Soțul a aflat, s-a folosit de puterea... puterii și era cât pe aici să-l pună la zid.

A fost aruncat afară din slujbă, apoi, din partid, a stat pe drumuri, până ce lucrurile s-au lămurit și se pare că totul nu a fost decât un zvon sau cam așa ceva. Destul că, Pavel s-a dat cu ale beției daruri, să-și începe amarul și dorul de era să se prăpădească, nu alta. Lucra însă în redacția ziarului nou intitulat „Drapelul roșu” și a venit la Caransebeș să ajute subredacția de aici să scoată o pagină a orașului cu de toate, pentru toți. Așa l-am cunoscut și ne-am întâlnit, pentru prima dată la Casa de cultură. Era scund de stat, bondoc, puțin rotofei, dar nu prea, prea, cu un început de chelie; veșnic calm, deși se zbătea în el elanul ziaristului de profesie și de... Pamfil Șeicaru.

După ce ne-am așezat la masa casei ospitaliere, s-a uitat la mine, m-a îmbiat cu un păhăruț de răchie, pe care nu l-am refuzat, m-a privit drept în ochi (cum avea s-o facă și în redacție) și m-a întrebat: „despre ce vrei să scrii, măi, copile?” Am îndrugat ceva, nu prea clar, nu știam eu cu ce anume se mănâncă... ziaristica), am zis ceva despre colectivitate, artiști, cor, dansuri și am înghițit în sec. Iar m-a privit calm, cu căldură și m-a liniștit: „Nu, așa. Hai să punem ideile pe hârtie, că ea, sărmana, suportă orice, și să vedem de unde pornim și unde ajungem.”

A mai scos din geanta-i modestă câteva „oglinzi” de ziar - foi cu linii verticale și orizontale, care însemnau, la scară redusă dimensiunile unei pagini de ziar, format mare, cum era moda zilei. Habar n-aveam de ele, dar mai târ-

George Gârda în slujba României Mari, este cartea semnată de profesorul Dumitru Tomoni, colaborator consecvent al revistelor editate de Uniunea Jurnaliștilor din Banatul Istoric, închinată unui bănățean neaoș, binecunoscut în lumea culturală și politică a Banatului interbelic: George Gârda. Volumul reprezintă un gest peremptoriu față de cel mai cunoscut și respectat intelectual din zona Făgetului. Deși scrisă cu extrem de atentă acribie, volumul poartă în paginile sale, amprenta elegantă a scriitorului Dumitru Tomoni. Am descoperit între copertele

acestei cărți, un bănățean prea mândru de originea sa, mândrie care în opinia autorului era adeseori tangibilă uneori cu bășoșenia. Dar unui Gârda, fecior de chinez (primar) i se îngăduie. Datorită acestei pârdașnice făloșenii bănățene, cel care a fost deputat în trei mandate în Parlamentul României Mari, l-a refuzat impenitent pe Petre Groza.

Om cu notabil statut social, avocat cu studii la Budapesta, om politic ireductibil, a fost deputat în trei mandate în Parlamentul României Mari, și poet de neștirbită actualitate, amintit de George Călinescu în a sa *Istorie a Literaturii Române*, George Gârda rămâne pentru noi cei dintre fruntariile Țării Banatului, cel mai „de frunte” bănățean. Felicit autorul cărții pentru aducerea la cunoștința cititorului contemporan, a poeziei *La noi*, parodie după la fel de tristul poem semnat de Goga. Am reținut, cu mâhnire repulsivă actualitatea versurilor: „Pe boltă sus trece mâhnit / La noi

bătrânul soare / Scârbit de-administrația / Din România-Mare / La noi de jafuri povestesc / A codrilor desigur; / Permise curg ca Mureșul / Ca Dunărea bacșișuri.” Într-un veac, nimic nu s-a schimbat în țara lui Foaie-verde...

Dincolo de făloșenia poetului, Dumitru Tomoni evidențiază o caracteristică nebănuită în poezia unui om atât de grav precum George Gârda, anume aceea că poeziile lui George Gârda, „sunt scrise ca să placă, să provoace râsul, să creeze atmosferă la baluri, șezători, serbări sau la celebrele rugi bănățene.”

Fire deschisă, voluntaristă și sociabilă, Gârda a fost omul care și-a dovedit disponibilitatea în promovarea oricărui proiect cultural „ce putea să contribuie la ridicarea culturală, socială și morală a bănățenilor săi.” Despre activitatea sa desfășurată în asociații și societăți culturale și bancare, Dumitru Tomoni are o extrem de bogată documentare. De altfel, volumul recent lecturat, este rodul unei munci pe care în general o duce la bun sfârșit un institut. Cu atât mai mare e vrednicia de laudă a autorului.

Poeți din Banatul de limbă sârbă: Vasile BARBU

Beție de Uzdin

Sunt beat
aici la Uzdin
într-o crâșmă
rostogolită pe un trup
cu vers frumos.
Aici se visează în tunete,
se bea vulcanic,
se plânge pe umeri firavi
și din rănile sângerânde

se dorește
încă un pahar
cu semnul crucii,
încă o privire
cu ochi umeziți,
încă o zi și o noapte
vlăguită...
Sunt beat...
De viață.

Azi-noapte
din nou m-ați vizitat
în creier
și mi-ați șoptit:
- Pleacă în Altai!

În zorii zilei
când puterile au revenit
la cele pământești

îmi dau seama
că degeaba întreb aștrii:
- Unde-s Altaii?

Zilele nu-s una cu nopțile
și nici cu îndemnul îngerilor.

Versuri selectate de
Silvia FECHETE

Îndemnul îngerilor

Motto: „Ura poate fi combustibilul istoriei, dar numai dragostea poate fi combustibilul poeziei.” (Ana Blandiana)

Într-o epocă postceaușistă, a democrației, în care libertatea exprimării se manifestă pretutindeni, a discuta despre literatura interzisă de dinainte de '89 a rămas încă un subiect controversat. Există, desigur, numeroase publicații care fac treceri în revistă ale titlurilor de carte cenzurată în perioada comunistă, există aprecieri și atacuri verbale cu referire la acea perioadă, există nostalgii, există ironie și dezgust, dar nu există cercetare literară propriu-zisă, care să vizeze textele vremii aceleia. Se cunoaște, firește,

aversiunea pe care mesajul acelor scrieri o exprima față de regimul comunist, dar, oare în ce termeni era îmbrăcat acest mesaj? Lipsa de interes, sau preferința de a lăsa în penumbră acest subiect ar avea ca unică justificare încredințarea cum că, în afară de culoarea politică ce o aducea conținutul acelor scrieri, lipsește o retorică specifică, demnă de a face obiectul unui studiu de cercetare textuală. Lucrarea de față își propune să analizeze poezia cenzurată a Anei Blandiana, având în vizor identificarea unei retorici specifice textului poetic interzis, prin comparație cu poezia Generației '60 (1960 – 1980), urmărind dacă, dincolo de un dezgust exprimat fățiș pentru o anumită ideologie, mai exista și altceva: un nou limbaj, imagini artistice, intelectualism, filozofie, prozodie specifică etc. Pledăm pentru cultură, în termeni neutri, fără intenția de a veni în apărarea sau în condamnarea poeziei cenzurate. Obiectul cercetării noastre îl constituie, în principiu, retorica textelor interzise. Istoria sau ideologia vremii intervin doar ca o completare a acestei cercetări, în vederea atinge-

rii într-o notă cât mai complexă a obiectivului propus. „Un intelectual are datoria să se implice în felul lui, fiecare în felul său”, afirma Octavian Paler, într-un interviu postdecembrist, acordat revistei „Orizont”, încurajând astfel evadarea din letargia indiferenței față de aproape. Este teoria salvării națiunii prin cultură. Implicarea activă a omului de cultură în re – educarea și însănătoșirea maselor condamnate beznei intelectuale. Re-umanizarea – cum ar spune Dan C. Mihăilescu - care trebuie să fie sinonimă cu definiția culturii. Principala calitate a culturii este aceea de a fi inaccesibilă celor neinițiați. Este principiul pe care mizează Ștefan Augustin Doinaș, în celebrul său discurs, prin care dezaproabă revoluția culturală, impusă prin „tezele din iulie 1971” ale lui Nicolae Ceaușescu. Astfel, în rafinata sa pledoarie, care devine un mod de intimidare intelectuală, „distant, glacial, poetul a citit un text de principii, redactat în termeni sobri și severi, fără niciun punct de contact cu tonul și limbajul discursurilor oficiale. Ascultându-l, pe N. Ceaușescu îl apucase parcă o bruscă și chinuitoare durere de dinți.

(va urma)

În atenția cititorilor noștri:

Revista „Scrisul bănățean” se distribuie prin rețeaua de difuzare a jurnalului „Banatul”, în instituțiile de cultură de pe cuprinsul Banatului istoric.